

Inspiratiebijeenkomst Mensenrechten & Decentralisaties in het sociale domein

COLLEGE VOOR
DE RECHTEN
VAN DE MENS

Vrijdag 10 oktober 2014

Plenaire sessie

Tijdens de plenaire sessie worden aanwezigen geïnspireerd om in het kader van de drie decentralisaties in het sociale domein mensenrechten te betrekken. Wethouder Jongerius (Gemeente Utrecht) opent haar inleidende presentatie met de rol van de mensenrechten binnen de decentralisaties. Mensenrechten bieden een juridisch kader aan gemeenten. Gemeenten dienen zich te houden aan de regelgeving en kunnen interveniëren waar de mensenrechten in het geding zijn. Minister Plasterk benadrukt in zijn videoboodschap dat hoewel mensenrechten associaties oproepen bij grove schendingen in het buitenland, deze toch ook relevant zijn voor aangelegenheden op lokaal niveau. Hierbij kan je denken aan thema's als privacy en de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Bewustzijn in gemeenten over mensenrechten is hiervoor van belang.

Esther van den Berg en Barbara Oomen (University College Roosevelt, Universiteit Utrecht) presenteren de uitkomsten van het onderzoek *Meerwaarde van mensenrechtensteden* (2012-2014). Utrecht, Den Haag en Middelburg gebruiken mensenrechten in hun beleid. Mensenrechten worden toegepast in de beleidspraktijk als een juridisch raamwerk, een moreel kader en als principes van goed bestuur. Dit kan bijdragen aan de kwaliteit van beleid, het internationale profiel van de gemeente en aan de participatiemaatschappij. Mensenrechteneducatie in opleidingsprogramma's draagt bij aan kennisvergroting. Lokale coalities en kruisbestuivingen tussen verschillende beleidsterreinen dragen bij aan de toepassing van een mensenrechtenperspectief.

Wendy van der Tol (College voor de Rechten van de Mens) benoemt dat zorg, opvang, ondersteuning en participatie bij uitstek terreinen zijn waar de mensenrechten een toetssteen voor beleid kunnen zijn. Het uitgangspunt hierbij is participatie als mensenrecht. Iedereen heeft het recht om te participeren en dit houdt de betrokkenheid van zowel de cliënten en hun vertegenwoordigers in. Gemeenten en dus ook burgers hebben baat bij een helder mensenrechtenkader. BAAT als handvat staat voor: Beschikbaarheid, Aanvaardbaarheid, Aanpasbaarheid en Toegankelijkheid van voorzieningen.

Na afloop van de presentaties noemen deelnemers praktijkvoorbeelden over het spanningsveld tussen verschillende mensenrechten. Hoe dien je bijvoorbeeld te handelen wanneer iemand met een verstandelijke beperking zwanger raakt? En welke rol spelen mensenrechten wanneer de overheid schulden verrekent en dit het Netto Besteedbaar Inkomen van personen raakt, of wanneer mensen onder de Beslagvrije voet leven? Verder zien deelnemers meertaligheid als een belangrijke culturele uitdaging voor gemeenten. Men ziet dit als een belangrijke belemmering in het verwezenlijken van de participatiemaatschappij. Deelnemers noemen ook dat de decentralisaties in het sociale domein kansen bieden voor verbetering in het sociale domein.

De decentralisaties in het sociale domein bieden volgens de deelnemers kansen voor verandering op benoemde probleemgebieden. Door te luisteren naar de personen op wie het gemeentebestuur betrekking heeft, betrek je hun niet alleen in de samenleving (participatie), maar zorg je ook dat je mensen het gevoel geeft geen nummer te zijn en wordt de zorg in sommige gevallen zelfs efficiënter ingezet wat tot kostenbesparing kan leiden. Tot slot kan het maken van de eerder genoemde BAAT analyses helpen in het bedenken van concrete stappenplannen waardoor gemeenten in staat worden gesteld om een vertaalslag te maken tussen het beleid en de praktijk.

Workshop gemeentelijke aanpak huiselijk geweld met praktijkvoorbeelden (College voor de Rechten van de Mens, Gemeente Den Haag en Gemeente Tilburg)

Ineke Boerefijn (College voor de Rechten van de Mens) schetst het mensenrechtenkader bij geweld tegen vrouwen. Het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul) brengt alle internationale ontwikkelingen op het gebied van de bestrijding van geweld tegen vrouwen samen. Het wetsvoorstel ter goedkeuring en uitvoering van het Verdrag zijn nu in behandeling bij de Tweede Kamer. Het Verdrag geeft aan dat er geen enkel excuus mogelijk is voor het gebruik van geweld en dat het maatschappelijk middenveld geconsulteerd moet worden bij het ontwikkelen van beleid. Gegevens over de prevalentie van geweld moeten worden verzameld en zowel mannen als vrouwen moeten worden betrokken bij de aanpak. Informatie en hulp moet beschikbaar zijn voor slachtoffers en de deskundigheid van hulpverleners over een gendersensitieve aanpak moet toenemen. Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld moeten ook hulp krijgen

Ria Andrews (Gemeente Den Haag) vertelt over de aanpak van de Gemeente Den Haag waarbij het belang van het kind voorop staat waarbij ook andere partijen worden betrokken. Het Veilig Verder Team werkt met 1 gezin, 1 plan, 1 locatie: alle hulp op 1 plek, zodat mensen maar eenmaal hun verhaal hoeven te doen. In de nieuwe regiovisie staan 11 punten waaronder het voorop staan van hun veiligheid, het belang van praten met cliënten en het nadruk leggen op hun eigen handelen. De Australische Signs of Safety methode is ook opgenomen. Hierbij worden de zorgen, krachten en doelstellingen van het gezin in kaart gebracht.

Liselot Godschalx (Gemeente Tilburg) presenteert de piramide ondersteuningsstructuur waarin huiselijk geweld zaken worden ingedeeld naar gelang de zwaarte van de hulpvraag. Het doel van de transitie is het voorkomen van multiprobleem gezinnen en het eerder oppakken van de hulpvraag. Bij lichte hulpvragen wordt de nadruk gelegd op de eigen kracht van de cliënt. Een voorbeeld hiervan is het WE CAN Young project, waarbij 800 jongeren in de gemeente Tilburg zich als changemakers hebben opgegeven. Zij praten over de relaties tussen mannen en vrouwen, ongelijkheid en grenzen op seksueel gebied. Voor middelzware hulpvragen is er onder meer coaching beschikbaar. Bij multiprobleem gezinnen, de gezinnen met de zwaarste hulpvraag, wordt er gebruik gemaakt van een nieuwe methode, het Family Justice Center [hierna FJC]. Teun Haans (Steunpunt Huiselijk Geweld Midden-Brabant) vertelt dat hierbij een huiskamer-setting zorgt voor laagdrempeligheid. Mensen komen direct bij de juiste hulpverlening aangezien alle expertise in een huis gecombineerd wordt. De focus ligt op veiligheid en snelle interventie. Allereerst wordt er een risicotaxatie gedaan en ook wordt een veiligheidsplan opgesteld.

In gesprek met de deelnemers van de workshop werd het knelpunt genoemd dat er nog niet genoeg wordt gekeken naar mensen met persoonlijkheidsstoornissen die huiselijk geweld plegen. Mensen met psychiatrische problemen komen niet alleen via de GGZ naar voren. Verder werken verschillende gemeenten aan re-evaluatie van hun wijkteams zodat de mensen in de wijkteams ook de nieuwe vereiste competenties hebben.

Workshop Privacy in een gedecentraliseerd sociaal domein

John Morijn (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) vertelt dat het van belang is om in het oog te houden wie bij bepaalde informatie kan en wie verantwoordelijk is voor het bijhouden ervan. Hierbij valt af te vragen welke gegevens in de database van de gemeente beschikbaar moeten zijn voor alle medewerkers. Andere vragen die opkomen hebben betrekking op waar de verantwoordelijkheden liggen en wie wanneer bijvoorbeeld een boete moet betalen. Een uitdaging is of de burger wel altijd toestemming heeft gegeven voor het delen van informatie. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan een burger wiens taalvermogen onvoldoende is om te begrijpen waar het om gaat. Een andere uitdaging is het toezien op naleving van de informatiebeveiligingseisen van de gemeente door externe partijen, wie is uiteindelijk verantwoordelijk? Om naar deze kwesties te kijken is er op initiatief van de VNG en het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING) de Taskforce Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten (IBD) opgezet. Deze is sinds 1 januari 2013 actief. De IBD is er voor alle gemeenten en richt zich op bewustwording en ondersteuning op het gebied van informatiebeveiliging. Daarnaast levert de IBD integrale coördinatie en concrete ondersteuning op gemeente- specifieke aspecten in geval van incidenten en crisissituaties. Het BZK programma ‘gemeenten van de toekomst’ ondersteunt gemeenten bij de drie decentralisaties in het sociaal domein. Er wordt onder meer bekeken hoe bij de overgang van de overheidstaken van het centrale niveau naar het lokale niveau, het politieke debat op dezelfde manier over kan gaan van de overheid naar de lokale gemeenten.

In de discussie vraagt een workshopdeelnemer aandacht voor het mensenrechten perspectief en de ethische vraagstukken die komen kijken bij de decentralisatie. Een ander punt van zorg van een deelnemer is dat er door de decentralisatie voor burgers verschillen kunnen optreden tussen gemeenten. Sprekers wijzen erop dat er in het ontwikkelingsproces samengewerkt wordt met onder meer het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). Er valt nog veel te behalen, maar er is wel degelijk oog voor alle problematiek die op het gebied van privacy komt kijken bij de drie decentralisaties.

Tea Bouma (Gemeente Leeuwarden) vertelt over de wijkaanpak van Leeuwarden. Leeuwarden is evenals Zaanstad, Utrecht, Eindhoven en Enschede een ‘living lab’. Er wordt hier geëxperimenteerd met oplossingen voor informatievoorziening binnen het sociaal domein. Het beginpunt ligt niet bij een juridisch kader, maar bij het in kaart brengen van het werkproces waarin men kijkt naar hoe er gewerkt kan worden en waar op gelet dient te worden. Hierdoor komen de triagemomenten (beslismomenten) in zicht. Tijdens deze verschillende triagemomenten beoordeelt de sociaal werker wat de aanpak van de hulpvraag moet zijn, of deze hulpvraag afgehandeld kan worden binnen het netwerk van een persoon, of dat deze hulpvraag door ketenpartners opgepakt dient te worden. Tijdens de triage bespreekt de sociaal werker met de betrokkene welke gegevens verwerkt en gedeeld moeten worden. Daarbij wordt uitgegaan van zo weinig mogelijk gegevens delen volgens de Wbp uitgangspunten: noodzaak, proportionaliteit en subsidiariteit.

Op de vraag naar het registreren van gegevens binnen de Jeugd GGZ en het registreren van de adressen van pleegouders wordt opgemerkt dat dit een gevaar voor de veiligheid van het pleegoudergezin kan zijn. Ook vraagt men naar de privacy en bescherming van gegevens van minderjarigen. Een ander dilemma is het zogenaamde ‘double binding’. Enerzijds vraagt de overheid namelijk om adequate registratie, maar anderzijds dienen bijvoorbeeld beroepskrachten rekening te houden met gegevensbescherming. Hierdoor ontstaat er voor de professional een spanningsveld. Een oplossing hiervoor kan zijn het geven van anonieme feedback door professionals. Tot slot doet men een aanbeveling om

een ethische commissie te creëren die zich gaat buigen over de ethische vraagstukken en dilemma's rondom de decentralisaties in het sociaal domein.

Workshop Discriminatie, diversiteit & etnisch profileren

Volgens Jair Schalwijk (Doetank) en Gerbrig Klos (Amnesty International) kan de aanpak van etnisch profileren zeer goed plaatsvinden op lokaal niveau omdat daar de bouwstenen liggen voor het vreedzaam samenleven en omdat daar de keuzes in het lokale veiligheidsbeleid worden gemaakt. Er is ook in Nederland sprake van etnische profilering, een vorm van discriminatie, door politie en andere wetshandhavers. Het is geen eenvoudige materie. Discriminatie mag niet, leren alle agenten. De politie mag wel mensen staande houden en om hun identiteitsbewijs vragen, hun voertuig controleren of mensen preventief fouilleren - ook wanneer zij niets strafbaars hebben gedaan. Mensen uit minderheidsgroepen worden vaker aan zulke controles onderworpen door de politie. In de workshop is niet uitvoerig stil gestaan bij definitie, oorzaken en verschijningsvormen (voor meer daarover zie: amnesty.nl/dossier-etnisch-profileren). In de workshop is gesproken over de aangrijpingspunten van etnisch profileren met de lokale/gemeentelijk agenda. En zijn twee dialoog en empowerment interventies gepresenteerd.

Etnisch profileren is niet alleen een kwestie voor de politie. Juist ook gemeenten zijn aanzet bij het voorkomen van etnisch profileren als onbedoelde en ongewenst neveneffect van een op zich legitiem veiligheidsbeleid. Wanneer stakeholders op lokaal niveau erover in gesprek gaan, kan dat leiden tot andere keuzes in het veiligheidsbeleid en in de communicatie over (on)veiligheid. De gemeente heeft ook een rol bij het faciliteren van een gelijkwaardige dialoog tussen politie en mensen uit etnische minderheidsgroepen. In de workshop worden twee methodieken besproken die ingezet worden voor het mediëren van inherente spanningen in contacten tussen (jonge) burgers en de politie:

My City Real World/Second Wave, is een interventie die al enkele jaren in Gouda wordt ingezet ter verbetering van het contact tussen jongeren en de politie. Uit de evaluatie komt naar voren dat deze methodiek bijdraagt aan normalisering van contact en begrip - over en weer. Zie: <http://mycityrealworld.org/videos/second-wave-my-city-real-world-in-gouda/>

Straatrecht is de meer op empowerment gerichte methodiek die op lokaal niveau, nu nog met name in Amsterdam, wordt ingezet om de relatie tussen jongeren en de politie te verbeteren. Een relatie die onder andere gespannen is vanwege (ervaren) discriminatie, onvoldoende kennis over rechten en plichten en de bevoegdheden van de politie. In de workshops gaan jonge mensen aan de hand van hun eigen ervaringen in gesprek met elkaar en de politie. Jongeren leren wat hun rechten op straat zijn en welke bevoegdheden de politie heeft. Er is veel aandacht voor de manier waarop jongeren hun rechten inzetten: communicatie staat daarbij centraal. Dit wordt onder andere in rollenspellen met de politie geoefend. Zie: Straatrecht.nl